

HANDICAP

auteur

KENNISWERKING

INHOUDSTABEL

<u>DEFINITIE</u>	3
<u>ARTIKEL</u>	5
<u>PRAKTIJKVOORBEELDEN</u>	14
<u>TOOLS & METHODIEKEN</u>	16
<u>LEESLIJST</u>	18

DEFINITIE

Handicap duidt op het tekort van de maatschappij om belemmeringen te voorkomen die personen ervaren bij hun deelname aan de samenleving.

Een handicap is een situatie waarin iemand belemmeringen ervaart bij dagelijkse activiteiten en deelname aan de samenleving. Dit komt door een combinatie van persoonlijke kenmerken zoals een lichamelijke, mentale of zintuiglijke beperking, en omgevingsfactoren zoals ontoegankelijke gebouwen, diensten of vooroordelen. [Handicap is dus in de eerste plaats een maatschappelijke uitdaging](#). Het is de verantwoordelijkheid van de samenleving om drempels weg te nemen en ervoor te zorgen dat iedereen gelijke kansen krijgt om volwaardig deel te nemen.

Begripsafbakening

Bij Demos (deel van publiq) gebruiken we meestal de term 'mensen of personen met een handicap', in lijn met het advies van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap ([VAPH](#)). In de praktijk wordt echter ook gesproken over 'mensen met een (zichtbare of onzichtbare) beperking' of 'mensen die beperkt worden', waarbij de nadruk wordt gelegd op de rol van de samenleving in plaats van op de persoon zelf. Deze verschuiving in taalgebruik reflecteert een bredere evolutie waarbij de verantwoordelijkheid voor toegankelijkheid en inclusie niet bij het individu wordt gelegd, maar bij de maatschappij.

Cripping The Space introduceerde in Vlaanderen het concept 'crip community' dat wordt verankerd in Artikel 30 van het VN-Verdrag voor de rechten van mensen met een beperking. Ook organisaties zoals Grip pleiten voor de term 'personen met een handicap', waarbij de klemtoon ligt op maatschappelijke drempels. Binnen de kunstensector variëren de benamingen: Kunstwerkplaats De Zandberg spreekt van 'kunstenaars en kunstwerkers met een beperking' terwijl Platform-K en Het Scheldeoffensief de nadruk leggen op de beperkingen binnen de samenleving. Binnen de sportsector is de term G-sport de verzamelnaam voor elke sportbeoefening of aangepaste beweegvorm van personen met een beperking, psychische kwetsbaarheid of chronische aandoening. G-sport richt zich naar [8 verschillende doelgroepen](#).

De zoektocht naar de juiste terminologie is niet uniek voor het begrip 'handicap'. Vergelijkbare debatten bestaan rond termen zoals 'mensen van kleur'. Er bestaat geen universeel correcte term; het bewustzijn en de dialoog over het begrip zijn essentieel. Een alternatief bestaat eruit om omschrijvingen te gebruiken die het probleem breder kaderen, zoals 'mensen die de toegang tot kunst en cultuur niet vinden' of 'mensen die doorgaans een minder leidende positie innemen in de samenleving'.

Daarnaast bestaat er een [onderscheid tussen Persoon-Eerst en Identiteit-Eerst communicatie](#). Persoon-Eerst taalgebruik plaatst de persoon vóór de beperking, zoals in 'persoon met een beperking'. Dit benadrukt dat de beperking slechts een deel van iemands identiteit is en niet de persoon zelf definieert. Identiteit-Eerst taalgebruik daarentegen beschrijft de beperking als een integraal onderdeel van iemands identiteit, zoals in 'gehandicapte persoon'. Sommige mensen geven de voorkeur aan Identiteit-Eerst omdat het hun ervaring erkent als een fundamenteel onderdeel van wie ze zijn. De keuze tussen deze benaderingen is persoonlijk en contextafhankelijk.

In het Verenigd Koninkrijk wordt het woord 'handicap' vermeden vanwege de associatie met 'cap in hand', wat een ondertoon van bedelen en liefdadigheid heeft. Het woord weerspiegelt dus niet alleen de maatschappelijke houding ten opzichte van beperking, maar ook hoe de oorzaak van uitsluiting wordt gekaderd. Een persoon in een rolstoel die voor een trap staat heeft dus geen probleem; de ontoegankelijkheid van het gebouw is het probleem. Het taalgebruik moet deze realiteit weerspiegelen.

ARTIKEL

De keten van toegankelijkheid

1. Algemene principes

Iedereen heeft recht op cultuurparticipatie, ook mensen met een handicap. Toch ervaren zij vaak drempels wanneer ze naar een voorstelling, concert of tentoonstelling willen gaan. Die drempels vormen samen een ‘keten van toegankelijkheid’. Als één schakel in die keten ontbreekt, kan dit deelname onmogelijk maken. Demos ontwikkelde daarom een model dat vrijetijdstoegankelijkheid breed benadert. Niet enkel de fysieke toegang tot gebouwen en evenementen telt. Voor mensen met een handicap spelen ook persoonlijke en immateriële drempels. Het gaat ook over [informatie](#), [betaalbaarheid](#), [mobiliteit](#), [gastvrijheid](#) en [betekenisvol aanbod](#). We lichten deze keten straks verder toe.

Er is veel diversiteit binnen de groep mensen met een handicap: geen enkele drempel geldt voor iedereen, een standaardpakket aan maatregelen is nooit afdoende. De keten biedt een kader om inspanningen zichtbaar te maken, uitdagingen te benoemen en organisatiebeleid van bij de start inclusiever te stroomlijnen. Toegankelijkheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van organisatoren, zaaluitbaters, artiesten en het netwerk rond de persoon.

Maatwerk betekent niet dat je telkens hoeft te improviseren. Te veel kunst- en vliegwerk is voor niemand aangenaam. Een toegankelijke basisvoorziening vormt een prima uitgangspunt. Zie deze als een recht van mensen met een handicap, niet als een gunst en al helemaal niet als een verplichting. De sleutel ligt in dialoog, flexibiliteit en soms ook humor: doe het mét hen, niet voor of over hen. Pas als alle puzzelstukken in elkaar vallen, ontstaat duurzame participatie.

Lees meer over de keten van toegankelijkheid en maatwerk in [dit](#) artikel.

2. Checklist: een basisvoorziening volgens de keten van toegankelijkheid

We lichten de verschillende elementen van die (basis)voorziening schakel per schakel toe. Onderaan staan praktijkvoorbeelden en een leeslijst voor meer informatie.

2.1. Schakel 1: Ik krijg de nodige informatie op mijn maat

Volledige toegankelijkheidsinformatie

Correcte en begrijpelijke informatie is een onmisbare eerste stap in de schakel.

Mensen met een handicap en hun netwerk zoeken dikwijls informatie over de toegankelijkheid van een gebouw of evenement. Bovendien kijken ze met een andere bril naar de basisinformatie. Wie afhankelijk is van openbaar of aangepast vervoer, kent bijvoorbeeld graag het exacte einduur van een voorstelling of evenement. Maar ook blinde en slechtziende mensen hebben nood aan informatie op hun maat. Dove of slechthorende personen hebben op hun beurt minder aan geschreven taal en richten zich meer op beelden en communicatie in gebarentaal.

Vrijtijdsorganisaties voorzien vaak verschillende technische/praktische hulpmiddelen zoals ringleiding, voelstoel, boventiteling, audiodescriptie, doventolk, ... om de beleving van de toeschouwer met een handicap te bevorderen. **Het communiceren over de aanwezigheid van deze tools maakt een wereld van verschil.**

Personen met een handicap moeten immers **vooraf** duidelijk kunnen vinden welke voorzieningen aanwezig zijn: is er een rolstoeltoegankelijk toilet, een lift, een rustige ruimte? Als deze info niet correct of volledig is, haken mensen af nog voor ze vertrekken.

Sportclubs met een inclusieve werking of extra voorzieningen kunnen dat kenbaar maken via de [clubzoeker](#) of [sportzoeker](#). Zo vinden mensen met een beperking makkelijk hun inclusieve aanbod.

Vormelijke vereisten

Naast het benoemen van de aanwezige voorzieningen – het **inhoudelijke luik** van je communicatie – zijn er echter ook een aantal **vormelijke vereisten** voor toegankelijke informatie, die overigens gelden voor mensen met én zonder handicap. We lichten de voornaamste hier uit.

>>> Eenvoudige taal

Voor heel wat mensen zijn vrijetijdsbrochures weinig uitnodigend. De teksten zijn niet makkelijk om te lezen en zitten vol verwijzingen die achtergrondkennis veronderstellen. Bij cultuurvoorstellingen worden brochures dikwijls opgesteld lang voordat de voorstelling af is, zodat je geen concreet beeld krijgt waar het stuk over gaat. Ook de foto in de brochure zegt niet altijd iets over de inhoud van de voorstelling.

Er bestaan heldere richtlijnen over **eenvoudig schrijven** voor iedereen, in het bijzonder voor mensen met een verstandelijke handicap. [Wablief](#), het centrum voor duidelijke taal, biedt diensten aan organisaties om hun communicatie te vereenvoudigen (training, tekstadvies, herschrijven). Op hun website vind je downloadbare *tools* zoals ‘20 tips om duidelijk te schrijven’ en sjablonen voor heldere communicatie.

>>> Heldere vormgeving

Ook op vlak van **vormgeving** kan je klaar en helder communiceren, zonder dat dit knullig of saai hoeft te zijn (zoals de Britse organisatie [Heart 'n Soul](#) bewijst). Bij [Inter](#), het Vlaamse expertisecentrum voor toegankelijkheid, kan je terecht voor advies rond vormgeving waarmee ook visuele toegankelijkheid (contrast, typografie, iconen, layout) wordt meegenomen. Voor beeldmateriaal of visuele lay-out kun je ook kijken naar grafisch ontwerpers met ervaring in Universally Accessible Design of inclusieve vormgevingsprincipes. Specifiek voor mensen met een visuele beperking biedt [Picture Live](#) interessante mogelijkheden via hedendaagse druktechnologie.

>>> Vindbaar en up to date

De nodige informatie ontbreekt soms, zit ergens diep verstopt op de website of is niet altijd even betrouwbaar. Het toegankelijk toilet verandert al eens in stockageruimte, het hellend vlak blijkt spoorloos verdwenen en de lift is al een tijdje buiten gebruik. Terwijl het op zich niet zoveel werk kost om de toegankelijkheidsinformatie te vervolledigen, een zichtbare plaats te geven op de website en om de info up to date te houden.

Concrete contactpersoon

Mensen met een handicap en hun netwerk hebben nood aan een duidelijke contactpersoon met wie ze kunnen overleggen over de beschikbare voorzieningen. Belangrijk is overigens niet alleen dat informatie begrijpelijk en beschikbaar is, maar ook dat ze de doelgroep bereikt. Controleer daarom of scholen voor buitengewoon onderwijs en zorgvoorzieningen in je mailinglijst staan. Volg de communicatie actief op: neem bijvoorbeeld contact op met scholen of instellingen om te checken of ze alles goed ontvangen hebben en of de informatie doorstroomt naar de juiste personen. Zo trekt vzw Doedeskadèn fysiek naar een aantal zorgvoorzieningen in de gemeente Kapellen om het cultuurprogramma voor te stellen. Ze maken van het aanbod een 'levende' brochure. Doedeskadèn treedt ook nadien op als brugfiguur wanneer mensen kaartjes komen kopen en tijdens de voorstellingen zelf.

Vraag het hen zelf

Laat je communicatie screenen en eventueel bijsturen door mensen met een handicap zelf en/of door organisaties met de nodige kennis in huis, zoals Oranje vzw.

2.2. Schakel 2: Een netwerk dat bruggen slaat

Mensen gaan zelden graag alleen naar een vrijetijdsactiviteit. Personen met een handicap leven soms geïsoleerd en hebben mogelijk weinig raakvlakken met het gangbare publiek. Samenwerking tussen vrijetijdsorganisaties en zorg- of welzijnsvoorzieningen kan helpen om mensen beter te bereiken en mensen met en zonder handicap aan elkaar te linken. Samen kunnen deze organisaties collectieve arrangementen uitwerken en aanbieden. Als vrijetijdsorganisatie worden via deze samenwerking ook veel informatiedrempels aangepakt.

Bij buddy-projecten bezoeken vrijwilligers zonder en mensen met een beperking samen vrijetijdsactiviteiten. Vanuit de [zorg](#), maar ook vanuit de [cultuursector](#) worden zo'n buddywerkingen en -projecten opgezet. Ook specifiek voor mensen met een psychische kwetsbaarheid bestaan er [buddywerkingen](#).

In de sportsector zijn er evengoed inspirerende praktijken. [Triple challenge](#) wil sportieve uitdagingen voor iedereen toegankelijk maken. Deze praktijk werkt met loop-communities, zeg maar loopgroepjes met wekelijkse trainingen. Hierbij sporten genietters (personen met een verstandelijke en/of fysieke beperking of een chronische aandoening) in een rolstoel of buggy samen met buddy's.

2.3. Schakel 3: Ik kan het me veroorloven

Mensen met een beperking komen bij vrijetijdsparticipatie vaak voor bijkomende kosten te staan, zoals aangepast vervoer of het vergoeden van een assistent. Ook mensen met een [persoonlijk assistentiebudget](#) moeten wikken en wegen als ze willen deelnemen aan vrije tijd. Kortingen, vrijetijdspassen of een gratis ticket voor de begeleider kunnen die drempel verlagen.

Via de [European Disability Card](#) kunnen mensen met een handicap genieten van bepaalde maatregelen om hun cultuurbezoek te vergemakkelijken, waaronder ook kortingen, brochures in eenvoudige taal, vlottere toegang tot attracties, assistentie, gespecialiseerde gidsen, ... Check of jouw organisatie de European Disability Card aanvaardt.

In de provincies [Vlaams-Brabant](#) en [Limburg](#) en in [Mechelen](#) kunnen mensen met een handicap een begeleiderspas aanvragen waarmee een persoon met een handicap een begeleider gratis kan meenemen naar het theater, optredens, sportevents, tentoonstellingen, ... Zijn begeleiders gratis welkom bij jouw evenement?

2.4. Schakel 4: Ik vind een oplossing op het vlak van mobiliteit

Voor veel mensen met een handicap is mobiliteit niet evident, zeker als ze afhankelijk zijn van aangepast of [openbaar vervoer](#). Vervoer zorgt voor kopzorgen, zowel praktisch als financieel. Collectieve oplossingen en buddywerkingen hebben als bijkomend voordeel dat ze ook mobiliteitsproblemen oplossen. Toch is het ook belangrijk dat mensen met een handicap zich autonoom kunnen verplaatsen als ze dat wensen.

Als organisatie kan je mensen met een handicap gericht doorverwijzen naar bestaande platformen. Op www.ikgeraakerniet.be vinden ze niet alleen een plek om hun eigen ervaringen rond mobiliteit te delen, maar ook inspirerende voorbeelden van oplossingen die in de praktijk wel werken. Op www.meermobiel.be staat toegankelijke informatie over hun rechten op vlak van vervoer en over de verschillende tussenkomsten waar ze beroep op kunnen doen, zoals taxicheques of dienstencheques voor vervoer van personen met beperkte mobiliteit.

Sommige vrijetijdsaanbieders brengen hun aanbod ook gericht naar plekken die voor mensen met een handicap vlotter bereikbaar zijn, zoals buurt- of dienstencentra, zorgvoorzieningen of parken en pleintjes in de buurt.

Omwille van de bereikbaarheid kan je ook overdag voorstellingen inrichten voor mensen met een handicap. Soms helpt dit effectief om drempels te verkleinen. Maar waak er wel over dat dit niet enkel gebeurt vanwege het praktische gemak van de begeleiders. Mensen met een handicap horen ook 's avonds thuis in de schouwburg, tussen het gangbare publiek.

2.5. Schakel 5: De omgeving en/of het gebouw zijn toegankelijk

Je festivalterrein of het gebouw en/of de omgeving van jouw organisatie moeten voor mensen met een handicap integraal betreedbaar en voldoende bewegwijzerd zijn. Een rolstoeltoegankelijke ingang die in de praktijk geblokkeerd is, maakt een formeel voorzien recht nutteloos. Een gescreend gebouw is er twee waard.

Toegankelijke gebouwen

De infrastructurele expertise rond toegankelijke gebouwen vind je bij [Inter](#). Zij voorzien in dienstverlening en advies. Op hun website [Toegankelijk Gebouw](#) vind je praktische informatie, goede voorbeelden en aanbevelingen voor ontwerpen en uitvoering. Je leest er ook alles over de regelgeving voor toegankelijkheid.

Sport Vlaanderen belooft de inspanningen voor een [toegankelijke sportomgeving met het kwaliteitslabel](#) dat speciaal ontwikkeld werd voor ontwerpers en opdrachtgevers. Dankzij dat label weten sporters en toeschouwers hoe toegankelijk je sportinfrastructuur is. En je krijgt te horen hoe je je toegankelijkheid kan verbeteren.

De Vlaamse overheid verleent ook [investeringsubsidies](#) voor grote (stedelijke) en sectorale accommodaties in de sectoren jeugd en cultuur, de zogenaamde FOCl-middelen. Toegankelijkheid is daarin een van de prioriteiten. Deze middelen zijn vooral voorzien voor grote culturele instellingen. Sommige lokale besturen geven ook kleinere subsidies voor renovaties die toegankelijkheid bevorderen.

Naast een technische screening door specialisten, kan je ook je gebouw laten screenen door mensen met een handicap zelf. Je krijgt een zicht op hun persoonlijke beleving en het vergroot hun betrokkenheid op je organisatie.

Ook de buurt telt mee

Veel mensen gaan voor of na een vrijetijdsbezoek een hapje eten of iets drinken. Het kan een extra service zijn om op je website te vermelden welke cafés of restaurants in de buurt toegankelijk zijn en wat toegankelijke routes zijn naar en rond je schouwburg of museum. Sommige steden zoals [Gent](#) of [Brussel](#) hebben een toeristisch plan uitgewerkt voor rolstoelgebruikers. Misschien vind je er inspiratie voor jouw communicatie?

(c) Birmingham Hippodrome

2.6. Schakel 6: Ik voel mij welkom, ik hoor er bij

Het belang van een gastvrij onthaal en inclusieve sfeer valt niet te onderschatten. Niet alles is technisch oplosbaar. De houding van personeel, de bejegening aan de kassa, de beschikbaarheid van ondersteuning en het serieus nemen van vragen bepalen in sterke mate of iemand zich thuis voelt.

Veel mensen zonder handicap hebben nooit 'geleerd' om zich in te leven in het perspectief van personen met een handicap. Onze samenleving is nog te weinig voorzien op hun aanwezigheid. Dat voel je ook in vrijetijdsorganisaties. Voorzie [vorming voor het baliepersoneel of de zaalmedewerkers](#) over de manier waarop ze mensen met een handicap op hun gemak kunnen stellen.

Empowerend werken

De video [ASSUME THAT I CAN](#) werd uitgebracht ter gelegenheid van Wereld Downsyndroomdag 2024. Het is een krachtige oproep om voorbij vooroordelen te kijken en mensen met het Downsyndroom te zien voor wie ze werkelijk zijn. Het benadrukt hoe negatieve aannames over mensen met het Downsyndroom kunnen leiden tot behandelingen die deze aannames bevestigen, waardoor ze werkelijkheid worden. Het stellen van positieve verwachtingen motiveert en ondersteunt hen in hun ontwikkeling.

Bij sociaal-sportieve praktijk [BOAS](#) is het motto 'iedereen kan leren zwemmen'. Het is een warme club die in samenwerking met de deelnemer bepaalt op welke manier iemand het best kan leren zwemmen. Ook het gezin van de persoon met beperking mag komen meezwemmen zodat er samen kan worden gesport op een ontspannen en sociale manier.

Heilige stilte

Mensen met een handicap maken soms ongecontroleerde geluiden. Het gebeurt dat zij dan [gevraagd worden om de zaal te verlaten](#). Dat is nooit de oplossing, maar hoe ga je als cultuurhuis om met het feit dat deze geluiden mogelijks door kunstenaar en publiek als storend worden ervaren?

Een **waardenkader** kan daarbij richting geven. Door vooraf duidelijk te maken welke waarden je als organisatie belangrijk vindt – zoals gelijkwaardigheid en inclusie – creëer je houvast in dit soort situaties. Het kader helpt om beleid en afspraken te ontwikkelen, medewerkers te trainen en helder te communiceren met het publiek. Zo ontstaat er een **gedeelde basis om diversiteit te omarmen**, ook wanneer die zich uit in onverwachte of ongecontroleerde gedragingen. Een helder waardenkader draagt bij aan een cultuurhuis waar iedereen zich welkom voelt.

Relaxed performance

In het Verenigd Koninkrijk experimenteert men met 'relaxed performance'. Deze manier van opvoeren is bedoeld voor mensen met een neurodivers profiel, die makkelijk overprikkeld raken of nood hebben aan voorspelbaarheid. Felle lichten en geluiden worden achterwege gelaten, het zaallicht blijft aan. Er is tolerantie voor spontane kreten en geluiden en voor mensen die opstaan uit hun stoel en rondlopen in de zaal. Ook kan je vrij in en uit de zaal en er is een plekje voorzien als je even wil bekomen van de voorstelling. Voorbeelden vind je bij de Birmingham Hippodrome, Shakespeare's Globe of The National Theatre. In Vlaanderen ging kunstencentrum VIERNULVIER in Gent er als eerste mee aan de slag.

2.7. Schakel 7: Ik heb er iets aan: dit is betekenisvol

Last but not least speelt de betekenis van het aanbod een belangrijke rol. Omdat sommige mensen met een handicap slechts sporadisch een vrijetijdsactiviteit bijwonen, is het belangrijk dat het een fijne ervaring wordt. De Warande in Turnhout biedt zo onder de noemer Knipoog een selectie van workshops en voorstellingen aan voor mensen met een lichte verstandelijke beperking. Sommige critici vinden deze keuze dan weer te bevoogdend en te beperkend. Ze geven aan dat het onmogelijk is om bij voorbaat uit te maken wat bruikbaar is voor mensen met een handicap en wat niet.

Een cultureel evenement kan mensen raken op verschillende manieren: het kan verlichten, ontroeren, verontrusten of confronteren. Mensen met een beperking kunnen elk kunstwerk inhoudelijk beleven, niet alleen dat waarin ze zichzelf herkennen. Toch is het voor cultuur- en vrijetijdsorganisaties het belangrijk om na te denken over representatie. Voorstellingen en concerten van of met kunstenaars met een handicap vergroten zichtbaarheid en herkenbaarheid. Zoals Anaïs Van Ertvelde in **Handicap, een bevrijding** benadrukt, gaat representatie niet alleen over herkenning, maar ook over zichtbaarheid, stem geven en het uitdagen van maatschappelijke aannames.

PRAKTIJKVOORBEELDEN

UIT BRUSSEL EN VLAANDEREN

Cultuur

- [Lasso](#), het Brussels netwerk voor cultuurparticipatie en kunsteducatie, bemiddelt tussen zorg- en cultuuraanbieders.
- In Haren organiseert GC De Linde samen met verschillende zorginstellingen uit de buurt een [theateracademie](#) voor mensen met een handicap, met aandacht voor receptieve maar ook actieve cultuurbeleving.
- Het Franse theatergezelschap [Théâtre du Cristal](#) zet structurele samenwerkingsovereenkomsten op tussen culturele spelers en zorginstellingen en probeert zo een langdurige relatie tussen kunst en zorg tot stand te brengen. Tijdens een jaarlijks festival tonen ze werk van kunstenaars met een handicap.
- Een buddywerking voor mensen met een psychische kwetsbaarheid is [Circuit Sortie](#) van De Genereuzen.
- Inclusie van kinderen en jongeren met een functiebeperking bij [De Wereld van Raya](#).
- [Het Scheldeoffensief](#) - Podiumkansen voor mensen met een beperking.
- [Als dansen in je bloed zit](#) dan maakt het niet veel uit hoe je lichaam in elkaar zit. Dat vertelt Wietse Vendrig in de documentaire [InclusieDANS](#) van Lune Cladakis. De documentaire portretteert de samenwerking tussen Wietse Vendrig en Sofie Roels. Deze samenwerking groeide vanuit het [Labo Inclusiedans](#) aan het Koninklijk Conservatorium in Antwerpen'.
- NTGent ontwikkelde [theatertablets](#) voor dove en slechthorende bezoekers.
- Een buitenlands voorbeeld is [Stay Up Late](#) uit Brighton. De punkband Heavy Load, waar mensen met en zonder handicap samen muziek maken, ontwikkelde een systeem van *gig buddies*: mensen met en zonder handicap die samen naar muziekoptredens gaan.
- Sensorische voorstellingen op maat van mensen met een verstandelijke beperking. In Vlaanderen kan je hiervoor terecht bij het [Huispaleis](#) maar ook in het [buitenland](#) vind je verschillende voorbeelden.
- Sommige cultuurcentra bieden een specifieke omkadering aan voor mensen met een (verstandelijke) handicap van hun reguliere programmatie, zoals bijvoorbeeld [Bravooo](#) van Concertgebouw Brugge.
- [Kunstwerkplaats De Zandberg](#) biedt een artistieke werkplek voor kunstenaars en kunstwerkers met een beperking. Ze stimuleren creativiteit en artistieke expressie, waarbij ze de drempels in de kunstensector verlagen. De focus ligt op talentontwikkeling en gelijkwaardige samenwerking tussen kunstenaars met en zonder beperking.

- [PictureLive](#) is een Belgisch initiatief dat zich richt op het toegankelijk maken van beeldende kunst en natuurbeleving voor mensen met een visuele beperking.
- De Nederlandse fotografe [Anja Ligtenberg](#) werkte met het [Seeing With Photography Collective](#). Dit collectief van blinde, slechtziende en ziende fotografen werkt op een specifieke manier zodat ook blinde en slechtziende fotografen kunnen fotograferen, via een techniek van 'schilderen met licht'.
- Het [artikel](#) 'Zo maak je festivals en concerten toegankelijk voor mensen met een handicap' van Demos biedt voorbeelden van Britse initiatieven zoals het Glastonbury Festival en de concertzaal Band on the Wall, die erkend zijn met de 'Gold Standard' van Attitude is Everything voor hun inclusieve benadering.

Sport

- [Sportclub Boezjeern](#) zorgt voor een sportaanbod dat betaalbaar is, zonder verwachtingen en met een goede omkadering. Zo bouwen ze aan het sociaal netwerk van de sporter.
- Een buddywerking in sport: bekijk hier de inspirerende [video van Kai](#).
- [Lions Sportcubs](#) is een inclusieve sportpraktijk waar personen met én zonder beperking sporten. Het sporten gebeurt in afzonderlijke groepen, maar er wordt voor elkaar gesupporterd tijdens wedstrijden of tussen de trainingen is er ontmoeting. De club is ontstaan vanuit basketbal, maar is op vraag van personen met een beperking meerdere G-sporten gaan ontwikkelen.

Jeugd

- [Doedèskadèn](#) vzw organiseert artistieke workshops en inhoudelijke projecten die participatie bevorderen, gericht op diverse doelgroepen zoals scholen, bedrijven en kwetsbare groepen. Hun aanpak is 'SPEELS': simpel, plezant, ervaringsgericht, eerlijk, leerrijk en samen. Doedèskadèn fungeert als een brugfiguur, ze trekken naar een aantal zorgvoorzieningen in de gemeente om het cultuurprogramma voor te stellen en maken van het digitale en analoge aanbod een 'levende' brochure.
- De campagne [123 Inclusie. Iedereen erbij](#) is een initiatief van het Departement Cultuur, Jeugd en Media en het Agentschap Opgroeien, gericht op het bevorderen van inclusie voor kinderen en jongeren met een beperking in jeugdwerk, kinderopvang en sportclubs. De campagne biedt begeleiders tools, tips en inspiratie om kinderen met een beperking warm te onthalen en goed te begeleiden. Activiteiten zoals een Tik Tok-challenge, een 123 inclusie-spel, vier talkshows en een social media campagne ondersteunen deze doelstellingen. Organisaties kunnen zich engageren door deel te nemen aan de campagne en het 123 inclusie-spel te spelen om ervaringen te delen en in gesprek te gaan over inclusie.

TOOLS & METHODIEKEN

Toolkit voor inclusieve danspraktijk: Drie Europese partners ontwikkelden samen een [toolkit](#) voor dansers met een leerprobleem, verstandelijke beperking, autisme of een combinatie. De toolkit helpt dansers te groeien en hun potentieel te vervullen.

Maak jouw vereniging inclusief: [Konekt vzw](#) ontwikkelde een [gratis toolbox](#) die verenigingen ondersteunt om inclusiever te werken. Met tips en tricks, verhalen en methodieken om concreet aan de slag te gaan in je vereniging.

Inclusieve podiumkunst voor artiesten met en zonder beperking. In samenwerking met [Theater Babel](#) uit Rotterdam voerde het lectoraat Disability Studies van de Hogeschool Rotterdam onderzoek naar het overdraagbaar maken van een werkwijze om theater te maken met acteurs met en zonder verstandelijke beperking. Een literatuurstudie en een publieksonderzoek vormden de basis van een symposium. Het [rapport](#) van deze drie deelonderzoeken kan je nalezen.

[Inter](#) wil de **interactie tussen mens en omgeving verbeteren**. Mensen hebben een handicap als de omgeving niet is aangepast aan hun mogelijkheden. Inter biedt daarom ondersteuning om de omgeving bereikbaar, betreedbaar, bruikbaar en begrijpelijk te maken voor iedereen. Inter is de verbinding tussen het beleid, gebruikers en professionals. Inter is een expertisecentrum in toegankelijkheid en Universal Design en geeft bouwkundig toegankelijkheidsadvies van ontwerp tot realisatie, maakt evenementen toegankelijk, geeft vormingen, adviseert overheden en doet onderzoek naar de toegankelijkheidssituatie in Vlaanderen.

Toolkit toegankelijk museum. Hoe maak je een museum toegankelijk? Het [Van Abbemuseum](#) uit Eindhoven maakte samen met [Stichting LCM](#) en [Stichting ZET](#) het boek Museum Open U - toolkit voor een toegankelijk museum. Naast het handboek lanceert het Van Abbemuseum samen met Stedelijk Museum Amsterdam een platform voor inclusieve cultuur: [STUDIO i](#). Op [demos.be](#) vind je voorbeelden van [pictogrammen](#) voor een toegankelijk museumbezoek.

[Scan Laagdrempelige sportclub.](#) Via deze zelfscan krijg je als sportclub te zien hoe ver je club staat op vlak van G-sportparticipatie van je gekozen doelgroep. Je krijgt ook een aantal tips en quick wins.

De Transferability Toolkit beschrijft hoe het [Mixed Ability-sportmodel](#) inclusie bevordert door mensen met en zonder beperking samen te laten sporten volgens reguliere regels met minimale aanpassingen. Het geeft richtlijnen, voorbeelden en do's/don'ts om dit model succesvol over te dragen naar verschillende clubs, sporten en contexten.

Het [Shape Access Guide](#) (2015) is een praktische gids die organisaties helpt bij het toegankelijk maken van kunst- en cultuuractiviteiten voor mensen met een handicap. De gids biedt concrete tips en richtlijnen voor het verbeteren van fysieke toegankelijkheid, communicatie, marketing en het ontwikkelen van een inclusieve cultuur binnen instellingen. Het document is bedoeld voor zowel kleine als middelgrote producenten en makers in de podiumkunsten wiens werk nog niet volledig inclusief en toegankelijk is voor mensen met een handicap.

LEESLIJST

- Onder de noemer Podium*Ops volgde Dēmos gericht vier jaar lang de rol en de plaats van mensen met een beperking in de Vlaamse en Brusselse podiumkunsten. We spraken met kunstenaars, recensenten, programmatoren, docenten en professionals uit verschillende sectoren. We gingen kijken naar tientallen voorstellingen, trokken naar conferenties, festivals en organiseerden collegagroepen. Zo ontdekten we de kiem voor een breed toegankelijk kunstenlandschap voor mensen met een beperking. In vijf uitgebreide artikels belichten we verschillende aspecten van dat landschap. We formuleren vier grote uitdagingen die we in de toekomst moeten aangaan om de podiumkunst van en met mensen met een beperking te versterken.
- Dialogdag Inclusie in de 20. Deze dialogdag bracht organisaties en ervaringsdeskundigen samen die werken aan inclusie van jongvolwassenen met een handicap. Zij deelden hun visie en aanpak. Zij werken zowel inclusief als exclusief of iets er tussenin. Verbindend is dat elk van hen kan helpen om de mindset op inclusie van mensen met een handicap te zetten. Ze brachten concrete tips, eye openers of verhelderden drempels, toonden hoe zij werken en welke uitdagingen zij tegen komen. De deelnemers legden de link met hun eigen werkingen.
- Inclusie is geen kers op de taart, het is de kersentaart zelf. Het artikel benadrukt dat inclusie geen extraatje is, maar de kern van alles wat we doen. Inclusief werken betekent vanaf het begin ruimte maken voor verschil, drempels wegnemen en mensen actief betrekken. Het vraagt experimenteren, soms falen en bijsturen, met openheid voor wrijving en verandering. Zo wordt inclusie geen versiering, maar de basis van een sterke en levende praktijk.
- Het artikel Atelier Markant – over inclusie in het deeltijds kunstonderwijs gaat over de manier waarop een kunstacademie in Evergem een atelier opzet voor jongvolwassenen met én zonder handicap, waarin artistieke ontwikkeling, zelfexpressie en sociale inclusie hand in hand gaan. De groep opereert met dezelfde filosofie, ruimte en artistieke uitdaging als reguliere groepen, met aandacht voor maatwerk, toegankelijkheid en betrokkenheid. Uiteindelijk laat de praktijk zien dat inclusie de deelnemers vertrouwen geeft, hun zelfbeeld versterkt en dat publiek werk zonder onderscheid mogelijk is.

LEESLIJST

- Onderzoek naar actieve sportdeelname van personen met een beperking (2018) laat zien dat veel mensen met een beperking moeite hebben om volledig te participeren in sport: zo'n 80% ervaart de handicap zelf als een hinderfactor, en meer dan de helft is afhankelijk van anderen om bij sportactiviteiten te geraken. Bovendien leeft bijna 40% van deze groep in moeilijke financiële omstandigheden, wat deelname verder belemmert. Toch blijkt dat velen graag sporten – zowel binnen sportclubs als buiten reguliere clubverbanden – en dat er met de juiste stappen veel meer mogelijk is.
- Autismevriendelijke zomerkampen AFYA en Liga Autisme Vlaanderen werken samen om jeugdkampen autismevriendelijk te maken: met maatwerk, rust, kleine groepen, goed opgeleide begeleiders en vooraf duidelijke communicatie.
- Maatwerk in groepsverband. Inclusie op de Antwerpse speelpleinen van Koraal beschrijft hoe de Antwerpse speelpleinen van Koraal kinderen met een beperking integreren door middel van een doordachte ondersteuningsstructuur. Samenwerking met zorgvoorzieningen, coaching van vrijwilligers en een flexibele aanpak stellen hen in staat om inclusie te realiseren, hoewel structurele verankering nog een uitdaging blijft.
- Inclusieve kunstpraktijk: een principiële keuze of een culturele gevoeligheid? Dit artikel onderzoekt de vraag of inclusie in de kunstsector een fundamentele waarde is of eerder een optionele gevoeligheid. Het bespreekt voorbeelden zoals het Zwitserse Integrart-symposium, dat enkel doorging als er een curator met een handicap beschikbaar was, en het project Europe Beyond Access, dat bewust dansers met een handicap als lesgevers inschakelde. Daarnaast wordt de ervaring van Platform-K gedeeld, waar een danseres met het syndroom van Down moeite had om een plek te vinden in reguliere dansstages, wat de vraag oproept of de kunstwereld werkelijk bereid is om inclusie als een principiële keuze te omarmen.
- Mee aan het stuur - Zelfgestuurde organisaties van mensen met een handicap onderzoekt het potentieel van zelfgestuurde organisaties voor mensen met een handicap. Het bespreekt de visie van dergelijke organisaties binnen het sociale model van handicap en identificeert mogelijke drempels voor deelname aan bestuur en beleid. Daarnaast biedt het concrete tips voor vergaderingen met extra aandacht voor mensen met een verstandelijke handicap.

LEESLIJST

- De derde sessie van het (Re)Connect with the UK-programma, georganiseerd door Kunstenpunt, richtte zich op kunst en handicap. Deze digitale bijeenkomst bracht kunstprofessionals uit Vlaanderen en het Verenigd Koninkrijk samen om strategieën te delen die de toegankelijkheid voor kunstenaars, toeschouwers en kunstprofessionals met een handicap maximaliseren. Je kunt de volledige sessie herbekijken via [de videozone](#) van Kunstenpunt.
- Het Nederlandse Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) publiceerde [Landkaart inclusieve podiumkunsten](#), een helder overzicht van de inclusieve podiumkunst in eigen land met ook enkele verwijzingen naar het buitenland. In hetzelfde document vind je een aanzienlijke bronnenlijst met bruikbare publicaties voor wie interesse heeft in dit thema.
- [rekto:verso - Hoe woorden stigmatiseren](#). Taalgebruik zit vol met “validistische” denkpatronen: woorden en uitdrukkingen die beperkingen wegzetten als iets negatiefs (“doofstom”, “potdoof”, etc.). Die versterken stigma’s en discriminerende attitudes ten opzichte van mensen met een handicap.
- Literatuuronderzoek inclusief theater: het onderzoek ontstond uit een samenwerking tussen het lectoraat Disability Studies (Hogeschool Rotterdam) en Theater Babel Rotterdam, met als doel methodieken voor inclusief theater overdraagbaar te maken. [Hogeschool Rotterdam+1](#) Men keek internationaal naar voorbeelden waarbij acteurs met én zonder beperking samen optreden.
- Kenniscentrum Zorginnovatie: Het [rapport](#) ‘Publieksonderzoek inclusief theater bij Theater Babel Rotterdam’ (2018) presenteert de resultaten van een enquête onder 70 bezoekers van de voorstelling ‘Het gedroomde café’, uitgevoerd door het lectoraat Disability Studies van Hogeschool Rotterdam. De bevindingen benadrukken het belang van inclusie in theaterproducties en bieden inzicht in de perceptie en ervaring van het publiek met betrekking tot inclusieve theaterpraktijken.